

Új dimenziók

Maurer Dóra kiállítása Londonban

FEHÉR DÁVID

Tate Modern, London, 2019. VIII. 5. – 2020. VII. 5.; White Cube Bermondsey, London, 2019. IX. 12. – XI. 3.

Minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy Maurer Dóra nagy önálló kiállításai a Tate Modernben és a White Cube Bermondsey-ben több értelemben is új dimenziókat tárnak fel. Sosem látott, új távlatok felé nyitják meg a magyarországi neoavangárd nemzetközi recepciótörténetét, és mindemellett maguk a művek is ilyen távlatokat és nézőpontokat tesznek láthatóvá a kiállítóterekben. Magyarországon élő magyar művészt tudomásom szerint sosem ért ilyen – vagy akárcsak ilyet megközelítő – elismerés. A világ egyik legfontosabb modern múzeumában

rendezett retrospektív bemutató, és a nemzetközi artworld egyik legbefolyásosabb kortárs művészeti galériájában megnyílt önálló tárlat révén a művészre és életművére, illetve ezen felül a korszak magyarországi művészetére olyan széleskörű figyelem irányul, amely korábban elképzelhetetlen volt, és amelynek kétségkívül jelentős pozitív hatásai lesznek. Különösképpen igaz ez, ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy a közelmúltban – a budapesti Vintage Galéria mellett – immár a White Cube is Maurer Dóra életművének hivatalos képviselőjévé vált.

A két kiállítás egy hosszabb folyamat csúcspontjának tekinthető. Kétségtelenül igaz, hogy Maurer művészetét jelentős nemzetközi figyelem övezi (különösen német nyelvterületeken) legkésőbb az 1970-es évektől fogva, gondoljunk a művész 1975-ös grazi önálló kiállítására a Neue Galerie am Landesmuseum Joanneumban, az 1984-es retrospektív bemutatójára a bécsi Museum Moderner Kunstban, majd a bottropi Josef Albers Museumban rendezett önálló tárlatára és a számtalan csoportos kiállításra, amelyek közül többnek nemcsak szereplője, hanem szervezője is volt.

Az 1970-es, 80-as években, immár Bécsben élő művészként és osztrák állampolgárként, a hazai neoavantgárd nemzetközi networkjének egyik legfontosabb szereplője, kapcsolatok és események kezdeményezője volt: művészetszervezői és művészetpedagógusi tevékenysége képzőművészeti munkásságához mérhető jelentőségű. Művészetét többek között olyan szakemberek fedezték fel ekkoriban, mint Dieter Honisch, az esseni Folkwang Museum munkatársa, majd a berlini Neue Nationalgalerie igazgatója (aki különleges figyelmet fordított a kelet-közép-európai alkotókra, köztük is a magyar művészekre), illetve Ronald Alley, a Tate Gallery modern gyűjteményének kezelője. Művei már ebben a korai időszakban bekerültek – többek között – a Neue Nationalgalerie és a Tate gyűjteményébe, ám művészetének újrafelfedezésére hosszú ideig, a meghatározó múzeumok közelmúltbeli globális fordulatáig várni kellett. A 2010-es években egyre hangsúlyosabbá vált hegemon pozíciójú múzeumok nyugat-európai és amerikai fókuszú, alapvetően maszkulin dominanciájú szerzeményezési és kiállításpolitikájának újragondolása, és az addig „árnyékban lévő” életművek (újra-) felfedezésének szándéka.

Maurer Dórát a konceptuális indíttatású, konstruktív-konkrét művészet egyik legfontosabb közép-európai alkotójaként fedezték fel (újra) a múzeumok és a művészeti szakemberek. A budapesti Ludwig Múzeumban rendezett, *Szűkített életmű* című 2008–2009-es retrospektív kiállítása egyfajta kiindulópontja lehetett a folyamatnak, amelynek fontos állomásai voltak olyan csoportos tárlatok, mint a *Gender Check* (MUMOK, Bécs, 2009), a *Promises of the Past* (Centre Pompidou, Párizs, 2010), a 12. Isztambuli Biennálé (2011), a *Light Years* (The Art Institute Chicago, 2011), a

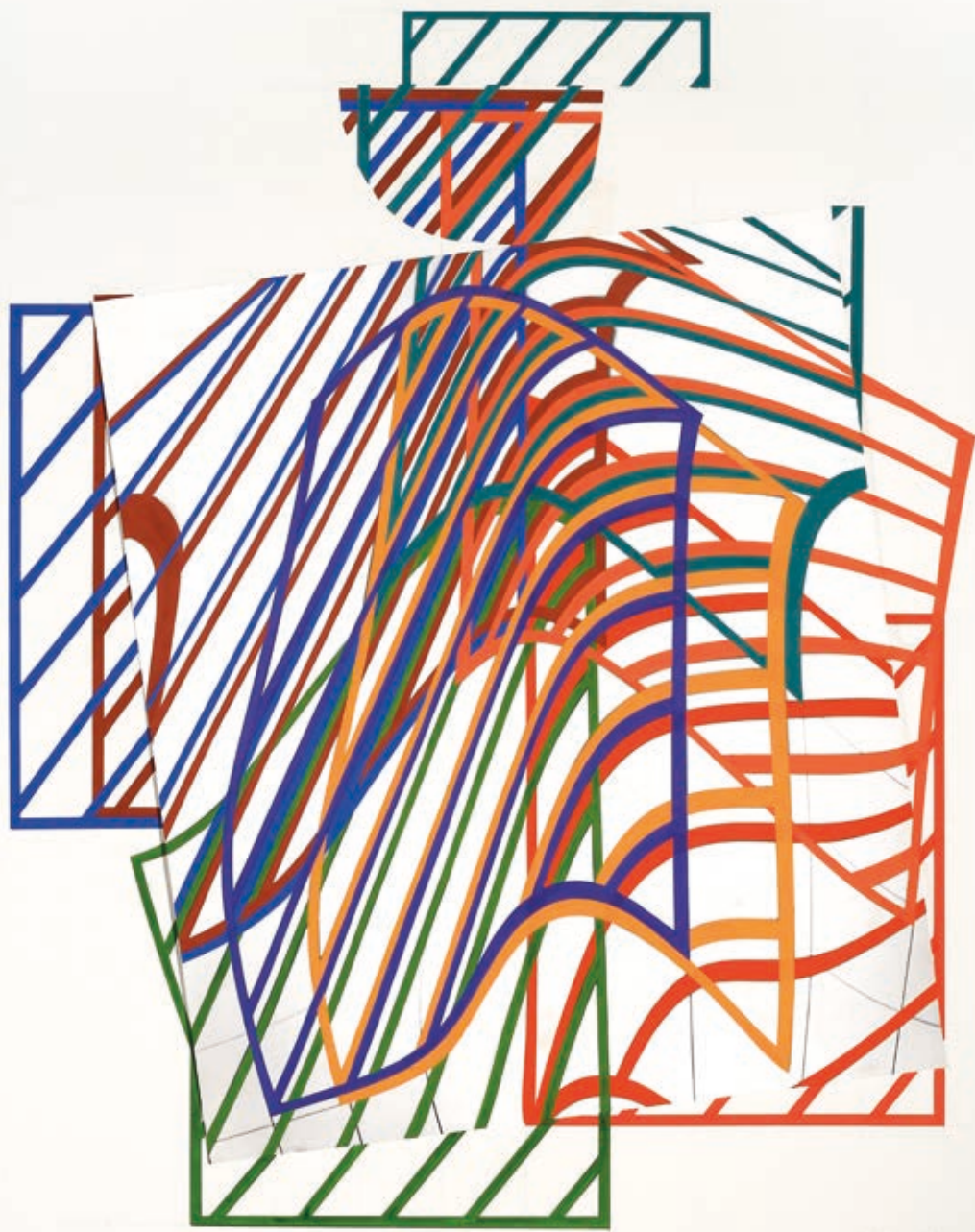

fotó: Vintage Galéria, Bozsó András

MAURER DÓRA: *Relatív Quasi-kép*, 1996, akril, papír, fa, 100×100 cm
magánygyűjtemény, © Maurer Dóra

Transmissions: Art in Eastern Europe and Latin America (MoMA, New York, 2015) és a *Performing for the Camera* (Tate Modern, London, 2016). A tárlatokkal párhuzamosan fontos múzeumok gyűjteményébe kerültek alkotásai (The Art Institute Chicago, Centre Pompidou, MoMA), a Vintage Galéria jelentős művészeti vásárokon mutatta be művészetét (például a londoni Frieze-en), és meghatározó egyéni múzeumi kiállításai is nyíltak (például a waldenbuchi Ritter Múzeumban 2014-ben). Ezt a folyamatot koronázta meg Maurer 2016-os – Katharine Kostyál által rendezett – első önálló kiállítása a londoni White Cube-ban, majd a Tate Modern 2019-es nagy retrospektív tárlata és azzal párhuzamos második White Cube-os bemutatkozása. A régióink felé nyitó Tate munkatársai és az újonnan alapított – magyar tagokat is soraiban tudó – kelet-európai akvizíciós bizottsága 2013-ban

fotó: Vintage Galéria, Bozsó András

MAURER DÓRA: *Térfestés*, 1984–96,
ezüstnyomat, gouache, 100×70 cm
magángyűjtemény, © Maurer Dóra

látogatott Budapestre, többek között Maurer Dóra műtermébe. A látogatók között volt Frances Morris, aki időközben a Tate Modern igazgatója lett, és jól ismerte Maurer alkotásait a Tate gyűjteményéből, továbbá részt vett a látogatáson Juliet Bingham, a londoni Maurer-retrospektív kurátora. A tárlat első gondolata és megvalósulása között hat év telt el. Az esemény túlzás nélkül mérföldkő az 1960–70-es évek hazai művészetének nemzetközi – múzeumi, szaktudományos és műtárgypiaci – (újra) felfedezésének történetében. Egyúttal beilleszthető abba a tendenciába, amely a generáció fontos alkotóinak (például Bak

Imrének, Nádler Istvánnak, Jovánovics Györgynek, Keserü Ilonának, Szentjóby Tamásnak, Ladik Katalinnak vagy Hajas Tibornak) a nemzetközi újrafelfedezésére irányul.

Maurer Dóra kiállítása más értelemben is új dimenziókat nyit meg: az életmű egésze leírható egymást ellenpontosító, egymást kiegyenlítő nézőpontok és távlatok ábrázolására tett kísérletek soraként. A művész az 1960-as évek végétől mindössze néhány jelenség és motívum vizsgálatára szorítkozik, ám azokat újabb és újabb dimenziókból látatja: médiumot, technikát, nézőpontot vált, a szó szoros és átvitt értelmében is körüljárja tárgyát. Életművének tulajdonképpeni tárgya pedig nem más, mint a nézőpontok relativitása, egy képzeletbeli, mozgó tekintet. Maurer művészetét egyszerre jellemzi a tematikus redukció és a mediális sokrétűség. A Maurer-életmű belső szerkezetét és intellektuális komplexitását ezért kizárólag jól fókuszált retrospektív kiállításokon

lehetséges bemutatni. Az egyes sorozatokat vagy műcsoportokat könnyűszerrel besorolhatjuk a szürrealista érintettségű experimentális grafika, a Bauhaus hagyományaiig visszavezethető konstruktív-konkrét festészet vagy a minimalista szemléletű, gyakran matematikai kérdésekre reflektáló, szeriális karakterű, fotó- és filmalapú konceptuális művészet körébe. Mindez külön-külön talán érvényes is, összességében mégsem igaz. Az életmű kibontakozásának-kibomlásának folyamatát végigkövetve megállapítható, hogy Maurer konstruktív-konkrét festésze visszavezethető a művész konceptuális korszakára, amely pedig az experimentális grafika tanulságait hordozza. A különféle műcsoportok mindvégig ugyanazokat a kérdéseket vizsgálják, és szorosan összefüggenek egymással, kölcsönösen értelmezik egymást.

A kiindulópont nem más, mint Maurer életművének kulcstémája: a mozgás és a mozgás jelensége, amelyet a konceptuális szemléletű grafikai lapok érzéki nyomstruktúrákként (lenyomatokként) konzerválnak (*Seven Foldings*, 1975), a fotósorozatokat pedig pillanat- és fázisképekként rögzítenek (*Reversible and Changeable Phases of Movements*, 1972).

A *Moving Images*-szekció Maurer experimentális filmjeiből mutat be egy szűk válogatást: ezúttal a képek nem pusztán ábrázolják a mozgást, hanem mozgásba is jönnek, és az emberi érzékelés viszonylagosságát tematizálják (*Relatív lengések*, 1973). Nemcsak a mozgás, hanem az idő érzékelésének relativitását is. Maurer egyik legfontosabb alkotása, a *Timing* (Időmérés, 1973/1980) egy vászon összehajtásának folyamatát mutatja be. A rendkívül letisztult mű struktúrája az első teremben bemutatott experimentális grafikák némelyikével rokonítható: ahogy a grafikákon a médium – például az összehajtogatott nyomólemez – nem

fotó: White Cube (Prudence Cumming Associates Ltd)

MAURER DÓRA: *Stage II.* 2016, akril, vászon, PVC, 200×600 cm

Ismeretlen ajándéka a Tate Modern számára, 2019, © Maurer Dóra

A Tate Modern Juliet Bingham és Carly Whitefield által rendezett kiállításának az a legfőbb erénye, hogy rendkívül jól fókuszáltan mutatja be Maurer életművének egyszerre redukált, mégis polifonikus karakterét. A művek közötti összefüggéseket pedig kivételesen pontos falszövegeken és tárgyleírásokon értelmezik. Öt tematikus egységre szorítkozva sikerül felvillantaniuk az életmű 1970 utáni szakaszait, a jelentősebb műcsoportokat és műtípusokat, és ami még fontosabb, az ezek között mutatkozó összefüggéseket is.

Az öt terem öt kulcsproblémát mutat be, egyúttal az időrendet is lazán követi. A gondolatmenetet a *Mozgás és változás* (Movement and Change) című első egység alapozza meg.

pusztán az ábrázolás hordozója, hanem gyakran tárgya is, úgy ebben az esetben a mű egyetlen motívuma, az összehajtogatott vászon nem más, mint a filmvászon maga. Maurer mozgásba hozza, összehajtogatja és kibontja a kép síkját, és ezáltal a kép mibenlétére, a tér, a mozgás és az idő viszonyára kérdez rá.

Az *Elmozdulás és észlelés* (Displacement and Perception) című szekció a *Timing* kérdésfelvetését mutatja be más nézőpontból. Olyan alkotások szerepelnek benne, amelyek központi motívuma a mozgásba hozott (ritmizált) képsík: különböző színű téglalapok szisztematikus eltolására épülő rendszerrajzok, illetve azok előképei és párhuzamai, például a mágikus négyzetekig

MAURER DÓRA: *Átfedések 38.*, 2007, akril, vászon, fa, 91×240 cm
magányűjtemény, © Maurer Dóra

visszavezethető *Mennyiségtáblák* egyike (*Schautafel 4*, 1972). Ezekből a műcsoportokból vezethetők le a *Quasi-képek*, amelyek a rendszerrajzok véletlenszerűen kiválasztott részleteit-töredékeit nagyítják festményekké. A mozgó, eltolódó síkok különböző színű kontúrjai vibráló struktúrákat alkotnak, ám mindig megőrzik töredékes karakterüket.

Maurer a rendszerrajzok részleteit először (kvázi-) táblaképekké terjesztette ki, majd kilépett a valós térbe, amikor Dieter Bogner meghívására egy *Quasi-képet* festhetett a buchbergi kastély 12. századi toronyszobájának falára 1982–83-ban. A kép síkja interakcióba került a görbülő-rövidülő építészeti struktúrával, illetve az ablakon napszakonként változó szögben és intenzitással beáramló természetes fénnel. Maurert elkezdték foglalkoztatni a térbe helyezett síkok korrelációi és a térillúzió klasszikus kérdései: a vetítés és a rövidülés jelenségei. A *Térfestés* (Space Painting) című szekcióban a mozgás, a változás mint térbeli és időbeli korreláció jelenik meg, például egy sarokba helyezett *Quasi-kép* anamorfikus rövidüléseként (*Vetített Quasi-kép*, 1988). Egy másik sorozaton pedig végigkövethetők egy *Quasi-kép* színárnyalatainak módosulásai a napszakok (az idő) függvényében (*Relatív Quasi-képek*, 1996).

Az évtizedek során Maurer fokozatosan lazította fel az általa megteremtett matematikai-geometriai rendszer szigorúságát. A *Quasi-képeket* felváltó *Quodlibet-* és *Overlappings-* sorozatok egyre távolodnak a kiindulópontnak

tekinthető rendszerábrák struktúráitól. Az *Overlappings* darabjai nem mások, mint egymásra vetülő fény-*I* színmezők éterien lebegő konstellációi, a legújabb sorozatok, a *Stages* és az *IXEK* pedig az egymással áthatásba kerülő színsíkokat mint egy mozgólatsor fázisait láttatják. *Formatorna* (Form Gymnastics) – fogalmazott Maurer egy ízben ezekről az alkotásokról szólva, amelyek nemcsak a Tate Modernben rendezett retrospektív zárótermét, hanem a White Cube kiállítását is megtöltik. A vibrálóan intenzív színsíkok elnyújtóznak, testetlenül lebegnek a falakon. Lényegében éppúgy a mozgásba hozott képsík motívumának alakváltozatai és a mozgásfázisok állapotképei, mint a nyitóterem grafikái és fotósorozatai. Mintha ugyanazt ábrázolnák, mint a korai alkotások, csak gyökeresen más nézőpontból és más dimenzióból – Maurer életművében korábban sosem látott poézissel. A Tate kiállításának és a kísérő katalógusnak nagy érdeme,¹ hogy a legjobb értelemben vett didaxissal mutat rá Maurer életművének belső összefüggéseire, a nyitó- és a zárótermekben lévő műalkotások közötti rímekre és allúziókra. Segít érteni és értelmezni az életmű rejtett struktúráit. Az életmű a Tate Modern világos termeiben világos gondolatmenetként bomlik ki, akárcsak a *Timing* összehajtogatott vászonnfelülete.

A szerző a szöveg írásának idején Kállai-ösztöndíjas volt.

Jegyzetek

1 A kiállítás katalógusáról a kiadvány szerzőinek egyikeként nem írok külön: *Dóra Maurer*, Juliet Bingham ed., with contributions from Dávid Fehér, Klara Kemp-Welch and Carly Whitefield, exh. cat., Tate Modern, London, 2019.

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.